

**Rozwój współpracy
i koordynacji w zakresie
uczenia się przez całe życie**

Fundusze Europejskie

**Projekt realizowany przez
Fundację Rozwoju Systemu Edukacji
w I osi priorytetowej: „Umiejętności”,
Działanie 1.08 „Rozwój systemu
edukacji i uczenia się dorosłych”**

www.frse.org.pl/fers-III

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Edukacja nieformalna – jak zaktywizować dorosłych?

Dariusz Pomianowski, Katowice, kwiecień 2025

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Co szczególnie pomogło w aktywizacji dorosłych do rozwijania wiedzy i umiejętności?

– wnioski z raportu „Ewaluacja lokalnych ośrodków wiedzy i edukacji”, grudzień 2022

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

- ❑ **Dopasowanie oferty do indywidualnych potrzeb uczestników oraz społeczności lokalnych.** Działalność LOWE charakteryzowała się podejściem popytowym, gdzie oferta była przygotowywana na podstawie diagnozy potrzeb potencjalnych uczestników i społeczności lokalnych. Oferta była również **elastycznie modyfikowana** w celu dostosowania do zmieniających się potrzeb.
- ❑ **Koncentracja na niesformalizowanym podnoszeniu szeroko rozumianych umiejętności uniwersalnych** w początkowym okresie działalności LOWE. Pozwoliło to na zainteresowanie mieszkańców udziałem i zmotywowanie ich do większej aktywności, zanim zostali objęci programami ukierunkowanymi na podnoszenie kompetencji zawodowych. Takie podejście uwzględniało rezerwę dorosłych wobec form edukacji przypominających zajęcia szkolne.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- ☐ **Atrakcyjność i innowacyjność narzędzi oraz metod wykorzystywanych przez kadre LOWE.** Metody aktywizujące, praktyczne zajęcia (często poza „szkolnymi ławkami”) oraz wykorzystanie elementów planu daltońskiego były dobrze oceniane.
- ☐ **Możliwość uczenia się w różnych miejscach i w różny sposób,** w tym poprzez wykorzystanie zajęć praktycznych, wzajemne uczenie się od siebie oraz inicjowanie wspólnych przedsięwzięć. **Umożliwienie uczestnikom uczenia się od siebie nawzajem (korzystanie z wiedzy i doświadczeń innych)** było ważną cechą LOWE.
- ☐ **Aktywna rekrutacja uczestników i kadry.** Spotkania na żywo, podczas których potencjalni odbiorcy mogli zadawać pytania, okazały się skuteczne.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- ☐ **Wysoki poziom zaangażowania kadry LOWE oraz organów prowadzących.**
Potencjał organizacyjny i merytoryczny beneficjentów, szkół i kadry trenerskiej był oceniany wysoko.
- ☐ **Współpraca z innymi podmiotami,** szczególnie na poziomie lokalnym.
Tworzenie partnerstw z lokalnymi instytucjami, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami wzmacniało ofertę i zaangażowanie społeczności.
- ☐ **Wsparcie udzielane uczestnikom, w tym doradztwo.** LOWE oferowały spersonalizowane, podmiotowe i łatwo dostępne usługi edukacyjne.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

- ☐ **Budowanie przyjaznej atmosfery, empatia i życzliwy stosunek do uczestników.** Działania motywujące, takie jak bezpośrednie spotkania i przełamywanie obaw, były istotne.
- ☐ **Dostępność wsparcia dla mieszkańców, w tym tych z obszarów defaworyzowanych.** LOWE często powstawały w mniejszych miejscowościach i na obszarach wiejskich, gdzie dostęp do edukacji dorosłych był utrudniony.
- ☐ **Realizacja projektów ważnych dla społeczności lokalnej,** co zwiększało zaangażowanie uczestników i wzmacniało ich więzi społeczne.
- ☐ **Systematyczna aktualizacja diagnozy potrzeb** była kluczowa dla utrzymania trafności oferty LOWE.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

ZADAWANIE PYTAŃ

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

frse
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

DLACZEGO PYTANIA SĄ TAK WAŻNE W UCZENIU SIĘ DOROSŁYCH?

**Aktywizują
myślenie**

**Szanują
podmiotowość**

**Wzbudzają
zaangażowanie**

Budują relację

**Ułatwiają transfer
wiedzy do życia**

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

f r s e
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

JAKIE PYTANIA ZADAWAĆ I PO CO?

1. Pytania otwierające (ang. *openers*)

Cel: wciągnąć w temat, uruchomić myślenie.

- „Z czym Ci się kojarzy...?”
- „Kiedy ostatni raz musiała(e)s się czegoś nauczyć od zera?”

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

JAKIE PYTANIA ZADAWAĆ I PO CO?

2. Pytania refleksyjne

Cel: pomóc w autorefleksji, łączeniu teorii z praktyką.

- *„Co z tego, co usłyszałeś, najbardziej Cię zaskoczyło?”*
- *„Jak to się ma do Twoich doświadczeń?”*

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

JAKIE PYTANIA ZADAWAĆ I PO CO?

3. Pytania prowokujące

Cel: poruszyć, wytrącić z utartych schematów.

- *„A co jeśli to, co zawsze robiłeś, nie działa?”*
- *„Czy na pewno zawsze musi być tak, jak było?”*

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

JAKIE PYTANIA ZADAWAĆ I PO CO?

4. Pytania aplikacyjne

Cel: przenieść wiedzę do działania.

- *„Jak możesz to wykorzystać jutro?”*
- *„Komu byś to polecił i dlaczego?”*

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

JAKIE PYTANIA ZADAWAĆ I PO CO?

5. Pytania współtworzące

Cel: wzmocnić poczucie sprawstwa.

- *„Co jeszcze możemy dodać do tej listy?”*
- *„Jak Ty byś to zrobił lepiej?”*

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

ZŁOTE ZASADY ZADAWANIA PYTAŃ DOROSŁYM

https://pl.wikipedia.org/wiki/Sztabka_z%C5%82ota

- ☐ **Nie bój się ciszy** - milczenie to nie brak odpowiedzi, tylko *proces myślenia*.
- ☐ **Unikaj pytań zamkniętych** - *Tak/Nie* to za mało.
- ☐ **Dostosuj pytania do grupy** - pytanie dla lidera społecznego zadziała inaczej niż dla nieśmiałego uczestnika.
- ☐ **Buduj od prostych do głębokich** - jak przy obieraniu cebuli, tylko mniej łez.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

SŁUCHANIE

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

frse
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Trudności w aktywnym słuchaniu	Oznaki aktywnego słuchania
▪ Zbyt zajęci słuchaniem ... siebie ▪ Brak autentycznego zainteresowania ▪ Emocje przeszkadzają ▪ Uprzedzenia i stereotypy ▪ Słuchanie selektywne ▪ Brak umiejętności słuchania ▪ Przeładowanie informacyjne ▪ ...	▪ Kontakt wzrokowy ▪ Parafrazowanie i dopytywanie ▪ Reakcje emocjonalne zsynchronizowane z treścią ▪ Mowa ciała ▪ Nie przerywa Ci co trzy słowa ▪ Brak rozproszenia ▪ Zapamiętywanie detali ▪ ...

SŁUCHANIE – DLACZEGO JEST TAK WAŻNE I JAK MA SIĘ DO MOTYWOWANIA DOROSŁYCH

- ☐ Aktywne słuchanie jest postrzegane jako **fundament skutecznej komunikacji interpersonalnej**
- ☐ Aktywne słuchanie to nie tylko odbieranie słów rozmówcy, ale przede wszystkim **próba zrozumienia jego emocji, potrzeb i perspektywy**
- ☐ Osoba, która czuje się wysłuchana i zrozumiana, **jest bardziej otwarta na podejmowanie nowych wyzwań oraz zmiany** – co jest kluczowe w procesie motywacyjnym
- ☐ Gdy dorosły czuje, że ktoś naprawdę go słucha, **wzrasta jego samoocena i motywacja do działania**

SŁUCHANIE – DLACZEGO JEST TAK WAŻNE I JAK MA SIĘ DO MOTYWOWANIA DOROSŁYCH

- ☐ Empatyczne i uważne słuchanie **prowadzi do większego zaangażowania tak młodych jak i dorosłych uczniów**
- ☐ Ludzie czują się bardziej zmotywowani do zmiany, **gdy mają możliwość wyrażenia swoich myśli i uczuć bez oceniania.**

Największy komplement, jaki kiedykolwiek otrzymałem, to gdy ktoś **zapytał** mnie, co myślę, i **wysłuchał** z pełną uwagą mojej odpowiedzi.

Henry David Thoreau

Oryginał „The greatest compliment that was ever paid me was when one asked me what I thought, and attended to my answer”

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

SZALIK (ang. SCARF)

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

MODEL SCARF* (SZALIK)

S tatus	Status - jak ważni czujemy się w oczach innych
C ertainty	Pewność – jak przewidywalne jest nasze otoczenie
A utonomy	Autonomia – jak duży wpływ mamy na nasze życie
R elatedness	Relacje – jak bezpieczni czujemy się z innymi
F airness	Sprawiedliwość – jak uczciwie jesteśmy traktowani

*David Rock, neuronaukowiec, założyciel i dyrektor Neurolidership Institute

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Co może zrobić osoba pracująca z grupą dorosłych, aby zaspokoić potrzeby SCARF?

S tatus	Potrzeba bycia ważną(ym)/zauważaną(ym)
C ertainty	Potrzeba pewności
A utonomy	Potrzeba posiadania/zachowania autonomii
R elatedness	Potrzeba przebywania wśród osób nam znanych oraz posiadania dobrych relacji z nimi.
F airness	Potrzeba bycia traktowanym fair

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Praktyczne zastosowanie modelu SCARF w tworzeniu motywującego środowiska do uczenia się polega na **świadomym wzmacnianiu tych pięciu obszarów**. Na przykład:

- Dawanie dorosłym możliwości prezentowania swojej wiedzy (**Status**)
- Jasne komunikowanie planów i oczekiwań (**Pewność**)
- Pozwalanie na samodzielne decydowanie o metodach pracy (**Autonomia**)
- Tworzenie okazji do budowania zespołowych relacji (**Relacje**)
- Transparentne zasady oceny (brak faworyzowania) (**Sprawiedliwość**)

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

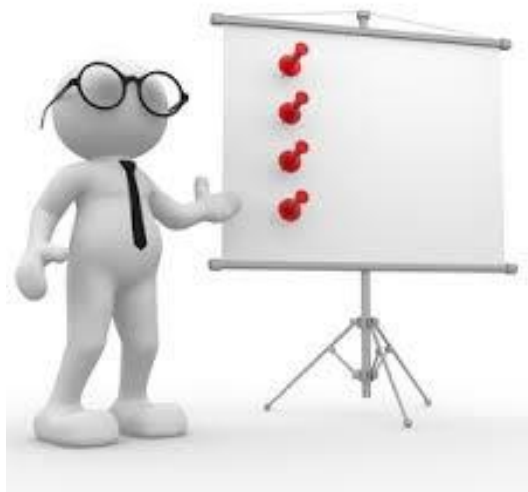
Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

KONTRAKT (ZASADY, KTÓRYCH PRZESTRZEGAMY)

Zasady, których przestrzegamy

- ☐ Przychodzimy na zajęcia punktualnie
- ☐ Słuchamy się wzajemnie
- ☐ Odnosimy się do siebie z szacunkiem
- ☐ Nie przerywamy sobie
- ☐
- ☐

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

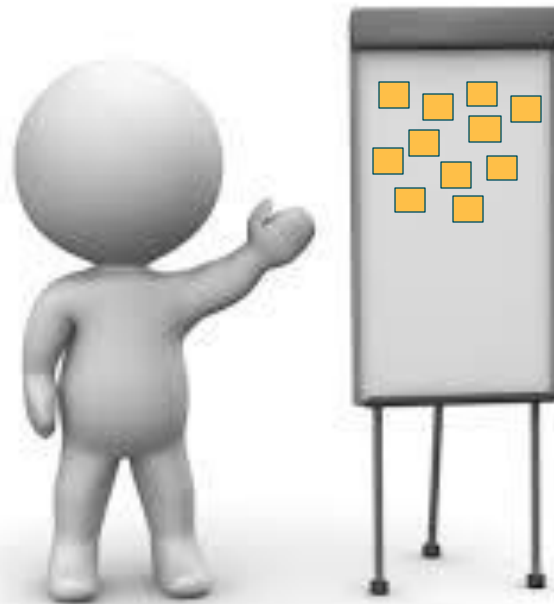

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

CICHA BURZA MÓZGÓW

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

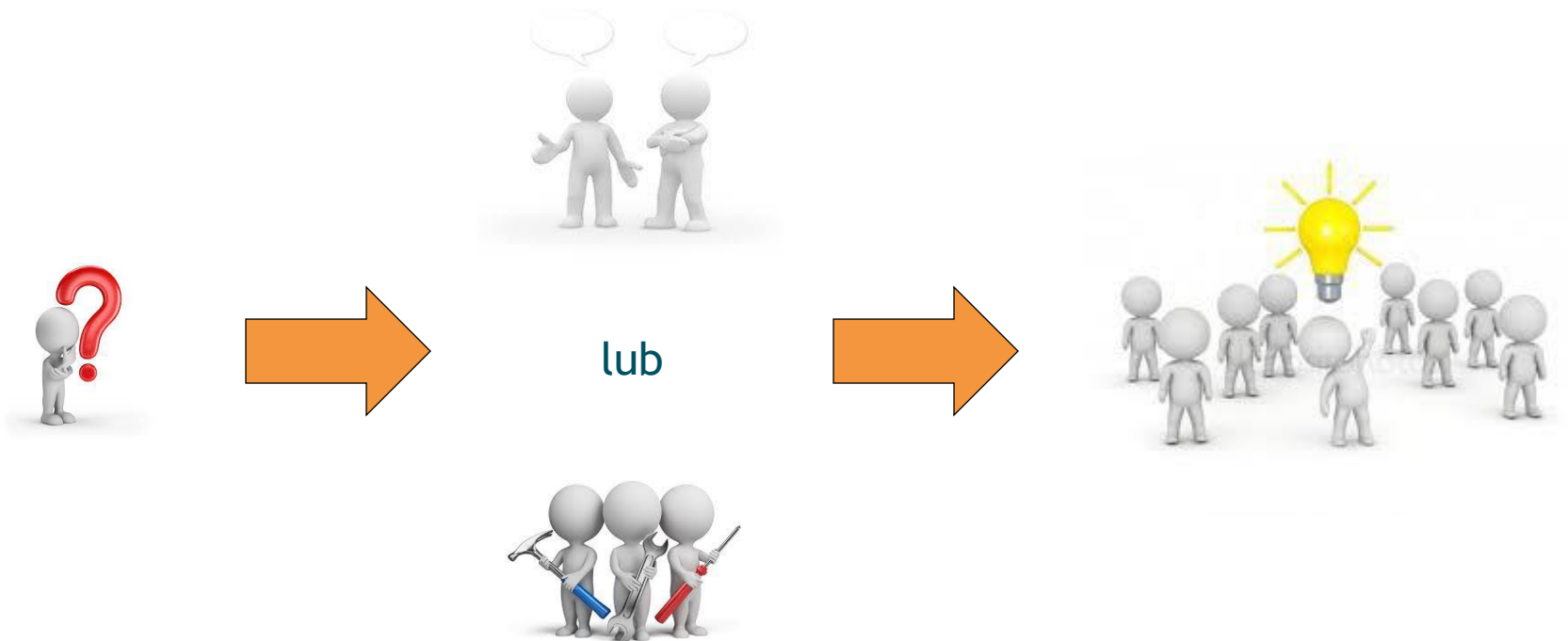
Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

f r s e
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

METODA 1, 2(3), ALL

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

f r s e
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

GRY I ZABAWY

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

frse
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

ZAUFANIE I KAPITAŁ SPOŁECZNY

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

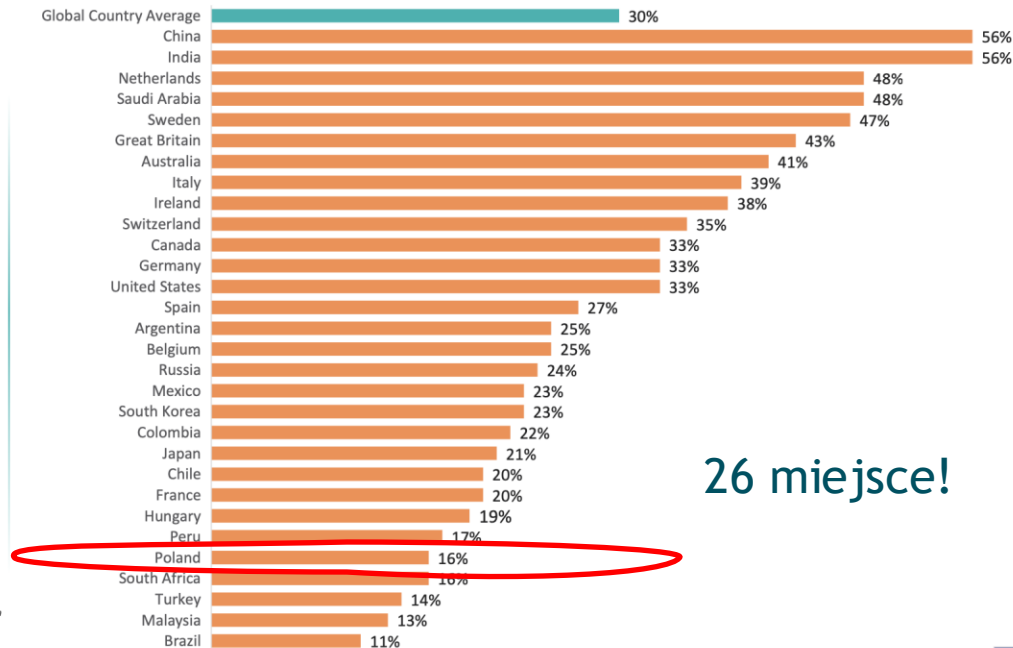
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

INTERPERSONAL TRUST BY COUNTRY

% "Most people can be trusted"

Q. Generally speaking, would you say that most people can be trusted, or that you can't be too careful in dealing with people?

- On average, across 30 countries surveyed, 30% say most people can be trusted
- Among these countries, interpersonal trust is most prevalent in China and India where 56% say most people can be trusted.
- It is least prevalent in Brazil, Malaysia, and Turkey where fewer than 15% say most people can be trusted

26 miejsce!

Base: 22,534 online adults aged 16-74 or 18-74 across 30 countries
 The "Global Country Average" reflects the average result for all the countries and markets where the survey was conducted. It has not been adjusted to the population size of each country or market and is not intended to suggest a total result.
 The samples in Brazil, Chile, China (mainland), Colombia, India, Malaysia, Mexico, Peru, Russia, Saudi Arabia, Singapore, South Africa, and Turkey are more urban, more educated, and/or more affluent than the general population.

2 – © Ipsos | Interpersonal Trust Around the World | March 2022 | Global Version | Public

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

f r s e
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Zaufanie jest jednym z kluczowych elementów **kapitału społecznego**. Oznacza to, że im wyższy poziom zaufania wśród członków społeczności, tym większa skłonność do współpracy, dzielenia się informacjami oraz wspólnego rozwiązywania problemów.

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

WPŁYW ZAUFANIA NA FUNKCJONOWANIE SPOŁECZEŃSTWA

**Współpraca
i efektywność**

Stabilność społeczna

**Demokratyczne
zaangażowanie**

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

f r s e
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

ROLA LOWE W BUDOWANIU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Bezcenna!

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

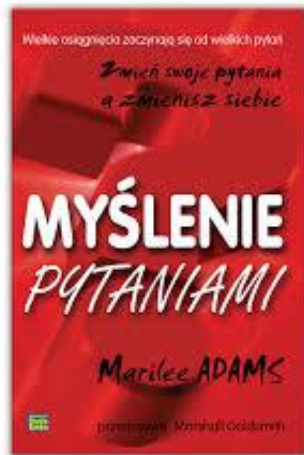
Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

DO INSPIRACJI I ROZWOJU

MYŚLENIE PYTANIAM!, Marilee Adams, Wydawnictwo Studio Emka, 2004: Wyd. 3 uaktualnione i poszerzone, 2020

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

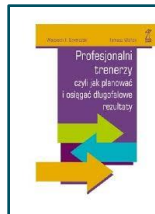
Dofinansowane przez
Unię Europejską

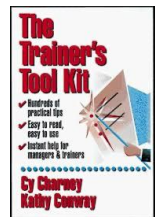
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

PODRĘCZNIK TRENERA, Sławomir Jarmuż, Tomasz Witkowski,
Wydawnictwo Moderator, 2004

PROFESJONALNI TRENERZY, Wojciech F. Szymczak, Tomasz
Wański, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2010

THE TRAINER'S TOOL KIT, Cy Charney, Kathy Conway,
Wydawnictwo Amacom, 1998

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

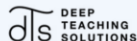

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Nauczanie przez zdrowy rozsądek

Ten kurs jest częścią specjalizacji **Specjalizacja Nauczanie przez zdrowy rozsądek**

Instruktorzy: **Dr. Barbara Oakley** +2 więcej **Najlepszy instruktor**

Zarejestruj się za darmo

Zaczyna się 21 kwi

Wypróbuj za darmo: zarejestruj się, aby rozpocząć 7-dniowy bezpłatny okres próbny z pełnym dostępem

Zarejestrowani uczestnicy: **34 328**

W pakiecie **coursera plus** • [Dowiedz się więcej](#)

4 moduły

Uzyskaj wgląd w temat i poznaj podstawy.

4.9 ★

(recenzje: 612)

Poziom Początkujący

Wcześniejsze doświadczenie nie jest wymagane.

Elastyczny harmonogram

Okolo 15 godzin
Ucz się we własnym tempie

👍 98%

Większości uczestników podobał się ten kurs

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

<https://www.coursera.org/learn/uncommon-sense-teaching>

coursera Przeglądaj ▾ Czego chcesz się nauczyć? 🔍 Kierunki studiów Kariery 🌐 Polski 🔔 D ▾

🏠 > Przeglądaj > Rozwój osobisty > Rozwój osobisty

DTs DEEP TEACHING SOLUTIONS

Naucz się jak się uczyć: potężne narzędzia mentalne pozwalające opanować trudne zagadnienia

Instruktorzy: [Dr. Barbara Oakley](#) +1 więcej [Najlepszy instruktor](#)

[Przejdź do kursu](#) Już zarejestrowano

Zarejestrowani uczestnicy: **4 008 080**

W pakiecie [Coursera Plus](#) • [Dowiedz się więcej](#)

4 moduły
Uzyskaj wgląd w temat i poznaj podstawy.

4.8 ★
(recenzje: 91 934)

Poziom Początkujący
Wcześniejsze doświadczenie nie jest wymagane.

Elastyczny harmonogram
Okolo 15 godzin
Ucz się we własnym tempie

98%
Większości uczestników podobał się ten kurs

<https://www.coursera.org/learn/learning-how-to-learn>

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

